

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์

ที่ อบ ๘๖๒๐๔/๐๗ วันที่ ๓ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖

เรียน นายกององค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์

๑.เรื่องเดิม

ตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้จัดทำโครงการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(Local Performance Assessment : LPA) โดยการจัดให้มีการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง จำนวน ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการ ด้านการบริหารงานบุคคลและกิจการสภา ด้านการบริหารงานการเงินการคลัง ด้านการบริการสาธารณะ และด้านธรรมาภิบาล นั้น

๒.ข้อเท็จจริง

ด้านการบริการสาธารณะ หน่วยที่ ๔ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่น ต้องมีการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการเผยแพร่อย่างน้อย ๑ ช่องทาง กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ ขององค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ซึ่งประกอบไปด้วยชื่อภูมิปัญญา ข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนสถานที่ดำเนินการและเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.ข้อเสนอเพื่อพิจารณา

เห็นควรเสนอผู้บริหาร เพื่อโปรดพิจารณาการจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๖ ขององค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นางสาวกานต์ธิดา ศรีบุญเรือง)
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

(นายสุชาติ นายนิตย์)
ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความเห็นของปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

.....
.....

(นายทิพย์ศร บุเงิน)
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์

ความเห็นของนายกององค์การบริหารส่วนตำบล

(/) อนุมัติ

() ไม่อนุมัติ เพราะ.....

(นายโกศล นามมงคล)
นายกององค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์

ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์	๒ - ๕
บทที่ ๒ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น	๖ - ๗
๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
๑.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม	
- การทำปุ๋ยหมักชีวภาพแบบเม็ดและแบบน้ำ	๘ - ๑๑
๑.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม	
- การทำเครื่องจักสาน	๑๒
- การทอผ้าไหม	๑๓
- การทอผ้ากบับัว	๑๔
๑.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร	
- ข้าวเกรียบรากบัว	๑๕ - ๑๖
- ก๋วยเตี๋ยวทอดฉาบ	๑๗ - ๑๘
๑.๔ ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม	
- การแสดงเป่าแคน	๑๙
๑.๖ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์ไทย	
- การทำน้ำมันนวดสมุนไพร ยาหม่องสมุนไพร และสบู่สมุนไพร	๒๐ - ๒๑
๑.๗ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรม	
- การจัดทำเครื่องสีมันขนาดเล็ก	๒๒ - ๒๓
๑.๘ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านพิธีกรรมทางศาสนา และประเพณี	
- ประเพณีบุญข้าวจี	๒๔
- ประเพณีวันสงกรานต์	๒๕ - ๒๖
- ประเพณีบุญมหาชาติ หรือบุญพระเวส	๒๗ - ๒๘
- ประเพณีวันเข้าพรรษา	๒๙ - ๓๐
- ประเพณีวันออกพรรษา	๓๑
- ประเพณีบุญมหาภูฏิน	๓๒ - ๓๓
- ประเพณีข้าวประดับดิน	๓๔ - ๓๕

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง(๑) อนุรักษ์ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ ศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรม ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมี ส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญ อย่างยิ่ง ชายสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับ ประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ได้เล็งเห็นความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัด อุบลราชธานี เป็นปัจจุบัน และเพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหาย ไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์

บทที่ ๑

ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑) ลักษณะที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๐ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๒ ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี และได้ปรับขนาด อบต. จาก อบต. ขนาดเล็ก เป็น อบต. ขนาดกลาง เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๓ ตามมติ ก. อบต. จังหวัดอุบลราชธานี ในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๕๓ องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอน้ำขุ่นห่างจากที่ว่าการอำเภอน้ำขุ่น ประมาณ ๑๖ กิโลเมตร และอยู่จากศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ ๑๑๖ กิโลเมตร

๑.๒) พื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๑๑๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓๐,๗๔๗ ไร่

๑.๓) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลกุดเรือ	อำเภอกันทรลักษ์	จังหวัดอุบลราชธานี
	ติดกับ	ตำบลกุดเสลา	อำเภอกันทรลักษ์	จังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลชีเหล็ก	อำเภอน้ำขุ่น	จังหวัดอุบลราชธานี
	ติดกับ	ตำบลตาเกา	อำเภอน้ำขุ่น	จังหวัดอุบลราชธานี
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลโคกสะอาด	อำเภอน้ำขุ่น	จังหวัดอุบลราชธานี
	ติดกับ	ตำบลโนนสำราญ	อำเภอกันทรลักษ์	จังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลขุ่น	อำเภอกันทรลักษ์	จังหวัดศรีสะเกษ
	ติดกับ	ตำบลกุดเสลา	อำเภอกันทรลักษ์	จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔) ลักษณะภูมิประเทศ

องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ หว่านา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และรองลง รับจ้างทั่วไป สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายไม่สามารถอุ้มน้ำได้ดี มีแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก อุปโภค บริโภค ได้แก่ ลำห้วยซอน ลำห้วยยาง หนองบึง และคลองส่งน้ำ แต่ยังไม่เพียงพอต่อการเกษตรเนื่องจากพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์มีขนาดกว้างใหญ่

๑.๕) ภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่ มีนาคม - เมษายน
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่ พฤษภาคม - กันยายน
ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่ ตุลาคม - กุมภาพันธ์

๑.๖) การปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ แบ่งการปกครองออกเป็น ๑๕ หมู่บ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเต็มพื้นที่

๑.๗) ประชากร

ประชากร	ทั้งสิ้น	จำนวน	๗,๖๒๙ คน
แยกเป็น	ชาย	จำนวน	๓,๘๕๔ คน
	หญิง	จำนวน	๓,๗๗๕ คน
ครัวเรือน		จำนวน	๒,๒๑๘ หลังคา

โดยมีรายละเอียดข้อมูลจำนวนครัวเรือนและประชากรขององค์การบริหารส่วนตำบลไผ่บุลย์ในแต่ละหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน(หลัง)	จำนวนประชากร		รวม	หมายเหตุ
			ชาย	หญิง		
๑	บ้านหนองโต	๓๐๔	๔๗๖	๔๔๖	๙๒๒	
๒	บ้านอิสานเศรษฐกิจ	๑๒๙	๒๒๗	๒๑๒	๔๓๙	
๓	บ้านโนนสว่าง	๑๐๖	๑๑๖	๑๖๒	๒๗๘	
๔	บ้านหนองดุม	๑๔๙	๒๕๖	๒๔๘	๕๐๔	
๕	บ้านแสนถาวร	๑๓๗	๒๒๙	๒๔๒	๔๗๑	
๖	บ้านไผ่บุลย์	๑๓๑	๒๔๕	๒๕๓	๔๙๘	
๗	บ้านดอนโมกข์	๑๔๘	๒๗๐	๒๗๔	๕๔๔	
๘	บ้านโนนคำแก้ว	๑๑๒	๒๒๒	๒๑๕	๔๓๗	
๙	บ้านสามแยกวังเสื่อ	๙๙	๑๗๔	๑๘๑	๓๕๕	
๑๐	บ้านสว่างอารมณ์	๑๘๓	๓๓๓	๓๐๔	๖๓๗	
๑๑	บ้านหนองดุมเหนือ	๙๒	๑๗๓	๑๗๘	๓๕๑	
๑๒	บ้านหนองโตน้อย	๑๐๓	๑๕๙	๑๕๘	๓๑๗	
๑๓	บ้านสว่างสุขเกษม	๑๗๐	๒๒๖	๒๓๐	๔๕๖	
๑๔	บ้านดอนเจริญ	๑๘๕	๓๘๗	๓๘๖	๗๗๓	
๑๕	บ้านหนองดุมตะวันออก	๑๗๐	๓๑๑	๒๘๖	๕๙๗	
รวม		๒,๒๑๘	๓,๘๕๔	๓,๗๗๕	๗,๖๒๙	

๒. สภาพทางเศรษฐกิจ

๒.๑ อาชีพ

ประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยมีอาชีพหลัก คือทำนา อาชีพรอง คือ ทำไร่

๒.๒ หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

- ปั้มน้ำมันหยอดเหรียญ	จำนวน ๑๒ แห่ง
- โรงสี	จำนวน ๑๓ แห่ง
- ร้านค้าปลีก	จำนวน ๔๗ แห่ง
- ซ่อมรถ/อู่	จำนวน ๑ แห่ง

๒.๓ การท่องเที่ยว

มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ สวนบ้านกระยางขาว และฝายลำห้วยหอม

๓. สภาพทางสังคม

๓.๑ การศึกษา

ข้อมูลทางการศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน ๔ แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา/ขยายโอกาส	จำนวน ๗ แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษา	จำนวน - แห่ง
- โรงเรียนอาชีวศึกษา(เอกชน)	จำนวน - แห่ง
- โรงเรียน/สถาบันชั้นสูง	จำนวน - แห่ง

๓.๒ ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีกิจกรรมตามฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ สถาบัน และองค์การทางศาสนา มีดังนี้

- วัด	จำนวน ๘ แห่ง
- สำนักสงฆ์	จำนวน ๓ แห่ง

๓.๒.๑) ประเพณีและงานประจำปี ฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ ได้แก่ บุญข้าวจี บุญพะเวส ประเพณีสงกรานต์ บุญบั้งไฟ ตักบาตรบ้าน ประเพณีวันเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสารท วันออกพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่นาโหนดตาของชนเผ่าเขมร

๓.๒.๒) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ภาษาเขมร ภาษาอีสาน และภาษาชวย การทอผ้าไหมแบบทอถี่ การทอเสื่อด้วยต้นเตย ต้นกก ต้นไทร การผลิตผ้าลายคราม

๓.๒.๓) สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก ผ้าไหม ผ้าลายคราม เสื่อทอด้วยต้นเตย ต้นกก ต้นไทร

๓.๓ ทรัพยากรธรรมชาติ

๓.๓.๑ น้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ได้แก่ หนองก้อก หนองเจ๊ก หนอง สาธารณะเดิม ลำห้วยยาง ลำห้วยหอม หนองโต ปัจจุบันดินเขินยังไม่ได้รับการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูหนองชาติ และห้วยยาง ได้รับงบประมาณการขุดลอกเพื่อพัฒนาและฟื้นฟู จากกรมทรัพยากรน้ำภาค ๑๑ จังหวัดอุบลราชธานี ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๒

๓.๓.๒ ป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าสาธารณะ(ป่าช้าเดิม) ที่แต่ละหมู่บ้านได้สงวนและอนุรักษ์ไว้มีพื้นที่ไม่
มาก

๓.๓.๓ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ป่าไม้ที่เป็นสาธารณะ จำนวน
๘ แห่ง แหล่ง, จำนวน ๑๔ แห่ง จุดเด่นของพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์ ตั้งอยู่ในเขตที่ห่างไกลจาก
ถนนเส้นหลักเป็นชุมชนที่อยู่ระหว่างแนวเขต ที่ติดต่อกับหลายอำเภอและแนวเขตติดต่อระหว่างจังหวัด
อุบลราชธานีกับจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งยากแก่การพัฒนาให้ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นชุมชนเมือง แต่โดยสภาพพื้นที่
เป็นพื้นที่ราบ มีแหล่งน้ำที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์แต่ยังไม่มี ระบบชลประทานที่ดีทำให้ในฤดูแล้งแหล่งน้ำมีแต่ไม่
สามารถนำมาใช้เพื่อการเกษตรได้ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการใช้ชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง
สภาพดินค่อนข้างอุดม สมบูรณ์ เหมาะแก่การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช(ร.๙)

๓.๔ สาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๒ แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน จำนวน - แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน - แห่ง
- อัตราการมี และใช้ส้วมรดน้ำ ร้อยละ ๑๐๐

๓.๕ ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

- สมาชิก อปพร. จำนวน ๕๙ คน
- สมาชิกตำรวจชุมชน จำนวน ๑๐๖ คน

๔. การบริการพื้นฐาน

๔.๑ การคมนาคม

- การคมนาคมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลไพบูลย์
- ถนนระหว่างตำบลไพบูลย์ อำเภอหน้าซุน เป็นถนนลูกรัง คสล. และลาดยาง
 - ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน เป็นถนนดินลูกรัง และ คสล.
 - ถนนภายในหมู่บ้าน เป็นถนน คสล. ประมาณ ๘๐ %

บทที่ ๒ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

๑. กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่าน กระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะ สาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐาน ขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะใช้ในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากสังมประสบการณ์ ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับปรุงแต่ง และถ่ายทอด สืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และ เหมาะสมกับยุคสมัย

๓. สามารถ จันทรสุรีย์(๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตใน ท้องถิ่นอย่างสมสมัย

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ด้านเกษตรกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการกลั่นกรอง/การปศุสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำการเกษตร แบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคก หนอง นา เป็นต้น

๒. ด้านหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักร เป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง, งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโขน เป็นต้น

๓. ด้านอุตสาหกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต โดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือน จากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่าง ๆ จากยางพารา เป็นต้น

๔. ด้านการแพทย์ไทย คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอดำแยของชาวไทย มุสลิม (โตะบีแด) เป็นต้น

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า, การสืบชะตาแม่น้ำ, การทำแนวปะการังเทียม, การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

๖. ด้านศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม, นาฏศิลป์, ดนตรี ทัศนศิลป์, คือศิลป์, การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว, ลำตัด, ลิมก, หมอลำ, โนรา เป็นต้น

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ, ภาษาถิ่น หนังสือ, ตำรา ตำรับอาหาร, งานประพันธ์บทประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง, เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่าง ๆ เป็นต้น

๘. ด้านอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทยศหาวพื้นบ้าน เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตรกรรม

เจ้าของเรื่อง นายพิทักษ์ อินทร์ทอง อยู่บ้านเลขที่ ๕๔ หมู่ที่ ๓ บ้านโนนสว่าง ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

๑. ความเชี่ยวชาญด้าน

- ๑.๑ การทำปุ๋ยหมัก
- ๑.๒ การทำน้ำหมักชีวภาพ
- ๑.๓ การปลูกและขยายพันธุ์กล้วยหอมปลอดสารพิษ

ขั้นตอน/วิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ระบุเป็นข้อ ๆ)

ขั้นตอนการทำ

๑. ศึกษาวิธีการทำงานแต่ละด้านในงานเกษตรกรรมด้วยตนเองจากประสบการณ์ จากสื่อ เช่น หนังสือ ด้านการประกอบการทำเกษตรกรรม เทคโนโลยีเกษตร เกษตรชีวภาพ สื่อจาก อินเทอร์เน็ต สื่อจากการสืบค้น
๒. การศึกษาเพิ่มเติมจากการเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงาน เช่น เกษตรประจำตำบล เกษตรอำเภอน้ำขุ่น ธกส.อำเภอน้ำขุ่น
๓. เข้าร่วมศึกษาดูงานพื้นที่จริงในการจัดทำงานเกษตร การจัดงานเกษตรแฟร์ การทำเกษตร พอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำตามหลักของเกษตรทฤษฎีใหม่ ฯลฯ เป็นต้น
๔. ลงมือปฏิบัติงานเกษตรที่หลากหลายด้วยตนเอง บนพื้นที่ทำกินของตนเองตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง
๕. เข้าร่วมเป็นสมาชิกของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน ประจำตำบลไพบูลย์
๖. จัดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินประจำตำบลไพบูลย์ โดยให้บริการเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ตำบลไพบูลย์ และผู้ที่มี ความประสงค์เข้าร่วม ศึกษา เป็นต้น

ภาพประกอบขั้นตอนการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม

๑.งานจักสาน

เจ้าของเรื่อง : นายพรมมา ทาระไชย บ้านเลขที่ ๒ หมู่ที่ ๓ บ้านโนนสว่าง ตำบลไผ่บุลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

ความเชี่ยวชาญด้าน

- ๑.๑ สานกระติบข้าวจากไม้ไผ่
- ๑.๒ สานกระดั่งจากไม้ไผ่
- ๑.๓ ทำไม้กวาดทางมะพร้าว

เป็นผู้มีความสามารถในงานจักสาน เพราะเครื่องจักสานไทย เป็นงานศิลปหัตถกรรม ที่มีคุณค่ายิ่งอย่างหนึ่งของไทย ที่ทำสืบต่อกันมาแต่โบราณ คุณลักษณะ พิเศษของเครื่องจักสานที่มีคุณค่าในตัวเอง ทำให้เครื่องจักสานนี้อายุ ยืนยาวสืบต่อกันมานับพันปี แม้ในปัจจุบัน การทำเครื่องจักสานจะลดจำนวนลงไปบ้าง ตามสภาพสังคม วัฒนธรรม ที่เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรม แต่เครื่องจักสานยังเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ยังไม่สามารถผลิตได้ด้วยเครื่องจักรกล เพราะการทำเครื่องจักสาน ต้องใช้ความชำนาญ และความสามารถเฉพาะตัวของช่างพื้นบ้านแต่ละถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าพิเศษของเครื่องจักสานที่ต่างไปจากผลิตภัณฑ์อื่นที่ผลิตด้วยเครื่องจักร เครื่องจักสานจึงเป็นงาน ศิลปะหัตถกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

ภาพประกอบการจักสานจากไม้ไผ่

๒.กลุ่มทอผ้าไหมตำบลไผ่บุลย์

เจ้าของเรื่อง : นางสร้อย บังเอิญ บ้านเลขที่ ๒๐ หมู่ ๑ ตำบลไผ่บุลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ สมาชิกในกลุ่ม ๔๒ คน โดยการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านบ้านไผ่บุลย์ และมีการจัดอบรมให้ความรู้โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดอุบลราชธานี และได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์การเลี้ยงไหม อุปกรณ์การพักย้อม เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริม และมีรายได้เสริม รองจากอาชีพหลักคือการทำไร่ทำนา

๓.กลุ่มทอผ้าไหมกาบบัว

เจ้าของเรื่อง : นางหนูจันทร์ ดวงแก้ว บ้านเลขที่ ๑๔ หมู่ ๔ บ้านแสนถาวร ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๑ มีสมาชิกในกลุ่ม ๓๐ คน โดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้มาส่งเสริมให้ทอผ้ากาบบัว และส่งเข้าประกวดได้รับรางวัลชมเชย และได้มีการสมัครสมาชิก มีการออมทรัพย์ และได้ยืมเงินสตรีอาสาเข้ามาให้กลุ่ม ทำทุน ปัจจุบันได้ยืมเงิน กข.คจ. มาเพื่อซื้อด้ายและผ้าจากสมาชิกโดยกลุ่มจะ เป็นผู้จำหน่าย และจัดหาตลาดเอง และใช้บ้านของคุณหนูจันทร์ ดวงแก้ว เป็นที่รวบรวมผ้าและจำหน่าย พร้อมทั้งจำหน่ายผ้าด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร

๑. ข้าวเกรียบรากบัว

เจ้าของเรื่อง : กลุ่มสตรีศูนย์การเรียนรู้วิถีโคโคนาสาบควาย บ้านสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๑๐ บ้านสว่างอารมณ์ ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

เป็นผู้คิดริเริ่มทำข้าวเกรียบรากบัว รากบัว(Lotus root): เป็นพืชใต้น้ำ เป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของบัวหลวง คนไทยเรานิยมนำมา รับประทานเป็นอาหารกันทั้งแบบดิบและแบบสุก นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณทางยาสมุนไพรอีกมากมาย หลายอย่าง โดยรากบัวนั้นจัดว่าเป็นพืชสมุนไพรจีนที่มีฤทธิ์ รสหวาน ลักษณะทั่วไปของรากบัว : จัดเป็นพืชใต้น้ำที่มีรากเหง้าสีขาว อมเหลือง หรือสีงาช้าง อยู่ใต้ดิน เป็น ปล้อง ยาวและใหญ่ โดยมีกลิ่นหอมอ่อนและแข็งเล็กน้อย ซึ่งหากนำรากบัวมาตัดตามแนวขวางจะมี ลักษณะเป็นรูปกลม อยู่หลายรู ประโยชน์ และสรรพคุณของรากบัว : ช่วยบรรเทาอาการร้อนในและกระหายน้ำ ช่วยแก้อาการไอ และขับเสมหะออกจากลำคอ ช่วยป้องกันหรือรักษาอาการเลือดกำเดาไหล ช่วยบำรุงอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกาย ได้แก่หัวใจ ตับ ม้ามโต หรือกระเพาะอาหาร เป็นต้น ปัจจุบันกลุ่มสตรีบ้านสว่างอารมณ์ ได้นำมาดัดแปลงเป็นขนมข้าวเกรียบรากบัว ซึ่งเป็นสินค้า OTOP ของศูนย์การเรียนรู้วิถีโคโคนาสาบควาย สามารถนำมาเป็นสินค้า ขายเป็นของฝากได้ ทำให้คนในชุมชนเกิดรายได้

วัตถุดิบที่ใช้

๑. รากบัว
๒. แป้งมัน
๓. น้ำตาลทราย เหลือ
๔. พริกไทย
๕. น้ำร้อน

วิธีทำ

๑. หั่นรากบัวเป็นชิ้นๆ นึ่งในน้ำเดือด ๓๐ นาทีจนสุก
๒. ใช้พายบดรากบัว ขณะที่ร้อนอยู่ให้ละเอียด ใส่น้ำตาล พริกไทย เหลือ ผสมให้เข้ากัน
๓. ใส่แป้งมันลงผสม ค่อยๆ เติมน้ำร้อน จนไม่ติดมือ
๔. แบ่งแป้งห่อด้วยพลาสติก รัดให้เป็นแท่ง ซึ่งไฟกลาง ประมาณ ๓ นาที พักให้เย็นแช่ตู้เย็นข้ามคืน
๕. ใช้มีดปอกผลไม้หั่นเป็นชิ้นบางๆ ตากแดดให้แห้ง
๕. นำข้าวเกรียบที่ตากแห้งแล้วมาทอดทีละน้อย ใช้ไฟกลางจนสุก ตักขึ้นให้สะเด็ดน้ำมัน สามารถ นำมา รับประทานได้ แหล่งผลิตปัจจุบัน กลุ่มสตรีศูนย์การเรียนรู้วิถีโคโคนาสาบควาย บ้านสว่างอารมณ์ หมู่ที่ ๑๐ บ้านสว่างอารมณ์ ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพประกอบการทำข้าวเกรียบรากบัว

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร

๒. ก๋วยหลวมทองฉาบ

เจ้าของเรื่อง : กลุ่มปลูกก๋วยหลวมทอง บ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๓ บ้านโนนสว่าง ตำบลไผ่บุลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

เป็นผู้คิดริเริ่มทำก๋วยหลวมทองฉาบ มีหลากหลายรสชาติ เช่นก๋วยหลวมทองฉาบรสเค็ม ก๋วยหลวมทองฉาบรสหวาน ก๋วยหลวมทองฉาบรสซีส และก๋วยหลวมทองฉาบรสปลาปิ้ง

การทำก๋วยหลวมทองฉาบ ของกลุ่มปลูกก๋วยหลวมบ้านโนนสว่าง เกิดจากมีเกษตรกรในหมู่บ้านโนนสว่างนำก๋วยหลวมทองพันธ์กอตมิเซลมาปลูก และจัดตั้งกลุ่มขึ้น โดยมีสมาชิกจำนวน ๑๐ คน ได้ปลูกก๋วยหลวม และได้ส่งก๋วยหลวมผ่านโรงงานเพื่อนำไปขายยังประเทศญี่ปุ่น และตลาดในจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อก๋วยหลวมเริ่มมีจำนวนมากขึ้น และก๋วยหลวมที่ไม่ได้ขนาดตามที่ต่างประเทศต้องการ ทำให้ต้องนำก๋วยหลวมที่ไม่ได้มาตรฐานกลับมาจากโรงงาน นางสาวเพลินจิตร คำปลิว จึงเป็นผู้ริเริ่มนำก๋วยหลวมที่มีผลไม่ได้ตามมาตรฐานของโรงงานมาทำเป็นก๋วยหลวมฉาบรสชาติต่างๆ ขายในหมู่บ้าน และตามงานต่างๆ และหาช่องทางจำหน่ายเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

วัตถุดิบที่ใช้

๑. ก๋วยหลวมดิบ
๒. น้ำมันพืช
๓. น้ำตาลทราย
๔. เนยจืด
๖. ผงรสชาติต่างๆ
๗. เกลือ

วิธีทำ

๑. นำก๋วยหลวมดิบมาปอกเปลือกแช่น้ำเกลือ ประมาณ ๓๐ นาที เพื่อไม่ให้ก๋วยหลวมดำ
๒. นำก๋วยหลวมที่แช่น้ำเกลือมาพักไว้
๓. แล้วใช้มีดสองคมผ่านให้เป็นแผ่นบางๆให้ได้ขนาดตามต้องการ
๔. ตั้งกะทะ ใส่น้ำมัน รอกจนน้ำมันร้อน นำก๋วยหลวมที่ผ่านไว้ลงไปทอดจากไฟแรง ลดลงมาปานกลาง ทอดจนเหลือง ตักก๋วยหลวมขึ้นไปพักไว้
๕. ใส่น้ำมัน เกลือ เนยจืด และน้ำตาล เคี่ยวจนได้ที่ นำก๋วยหลวมที่ทอดครั้งแรกลงไปคลุกเคล้าให้ทั่วตักพักทิ้งไว้
๘. พอแห้งได้ที่โรยผงรสชาติต่างๆตามที่ต้องการสามารถ นำมารับประทานได้
๙. นำก๋วยหลวมฉาบมาบรรจุถุงหรือแพ็คเกจตามที่ต้องการ แหล่งผลิตปัจจุบัน กลุ่มปลูกก๋วยหลวมบ้านโนนสว่าง หมู่ที่ ๓ บ้านโนนสว่าง ตำบลไผ่บุลย์ อำเภอ น้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพประกอบการทำกล้วยหอมทองฉาบ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรม(ดนตรี)

๑.การแสดงการเป่าแคน

เจ้าของเรื่อง : นายทองสวย ฤทธิเดช อยู่บ้านเลขที่ ๙๑ หมู่ ๑ บ้านหนองโค ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

เป็นผู้มีความสามารถในการเป่าแคนบรรเลงประกอบการลำกลอน ลำผญา แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคอีสานที่เก่าแก่มีมาแต่โบราณ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ปากเป่าให้เป็นเพลง แบ่งเป็นสองอย่างคือ แคนเจ็ด และแคนแปด แคนเจ็ดนั้นมีลูกเจ็ดคู่ ส่วนแคนแปดนั้นมีลูกแปดคู่ แคนทำด้วยไม้ฮ้อ หรือไม้เหียน้อย แต่เดิยวนี้ไม้ฮ้อหาได้ยากเขาจึงทำแคนด้วยไม้เหียน้อย และจะต้องหาให้ได้ลดขนาดเท่านิ้วมือจึงจะใช้ได้ นอกจากไม้เหียน้อยซึ่งทำเป็นลูกแคนยาวลดหลั่นกันตามลำดับ ๗ คู่ หรือ ๘ คู่ ประกอบเข้ากันกับเต้า ดิดสูด (ขี้สูด) ข้างบนและข้างล่างเต้า เพื่อไม่ให้ลมเป่าเข้าสู่บอกรั่ว แล้วยังมีลิ้นแคน รูแพว และ รูนับเสียงเป็นสิ่งสำคัญด้วย ข้างในของแต่ละลำไม้ลูกแคนประกอบด้วย ลิ้นแคนหนึ่งอันที่มีหนึ่งเสียง และจะต้องเจาะรูแพวให้ถูกตามเสียงเสมอ

ลิ้นแคนทำจากโลหะ เช่น ทองเหลือง ทองแดง หรือโลหะผสม คือ ทองแดงผสมเงินซึ่งจะมีช่างโลหะ โดยตรงเป็นผู้ผสมและตีเป็นมาตรฐานมาให้ช่างแคน ช่างแคนก็จะนำมาตัดเป็นเส้นและตีให้เป็นแผ่นบาง ๆ ให้ได้ ขนาดที่จะสับเป็นลิ้นแคน นำลิ้นแคนไปสอดใส่ไว้ในช่องรูสั้นของกู่แคนหรือลูกแคนแต่ละลูก เต้าแคนทำจากไม้ประตู่ หรือ ไม้เท้าเกลี้ยง (ไม้รัก) ถ้าเป็นไม้ประตู่นิยมใช้รากเพราะตัดหรือปาดง่ายด้วยมีดดอก ใช้ส่วเจาะให้กลวงเพื่อเป็นที่สอดใส่ลูกแคนและเป็นทางให้ลมเป่าผ่านไปยังลิ้นแคนได้สะดวก เมื่อสอดใส่ลูกแคนเข้าไปในเต้าแล้วต้องใช้ขี้สูด หรือ ขี้แมงน้อย อุดและเชื่อมลูกแคนเข้ากับเต้าแคน ระบบของแคนแปดมีเสียงทั้งหมด ๑๖ เสียง แต่เป็นระดับเสียง ที่ซ้ำ กัน ๒ เสียง ฉะนั้นจึงมีเสียงที่มีระดับแตกต่างกันทั้งหมด ๑๕ เสียง เรียงลำดับจากค่าไปสูง คือลา ที โด เร มี ฟา ซอ(ซอล) ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ลา แต่เสียงทั้ง ๑๖ เสียงนี้มีได้เรียงลำดับอย่างเสียงระนาดหรือเสียงเปียโน ท่วงทำนองของแคนที่ถูกเป่าออกมา นั้น ชาวอีสานเรียกว่า ลายแคน

ภูมิปัญญาด้านการแพทย์ไทย

เจ้าของเรื่อง พระอธิการเสถียร อนุทโสภโณ (เจ้าอาวาสวัดป่าศรีอุดม) เลขที่ ๗๔ หมู่ที่ ๙ ตำบลไผ่บุลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

๑. ความเชี่ยวชาญด้าน

- ๑.๑ การทำน้ำมันนวดสมุนไพรผสมกัญชา
- ๑.๒ การทำยาหม่องสมุนไพรผสมน้ำมันกัญชา
- ๑.๓ การทำสบู่สมุนไพรผสมน้ำมันกัญชา

ขั้นตอน/วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ระบุเป็นข้อ ๆ)

ขั้นตอนการทำ

๑. ศึกษาวิธีการทำงานแต่ละด้านโดยหาความรู้และประโยชน์ของกัญชาในการรักษาโรคด้วยตนเองจากประสบการณ์ จากสื่อ เช่น หนังสือ เทคโนโลยี ภาพ สื่อจาก อินเทอร์เน็ต สื่อจากการสืบค้น
๒. การศึกษาเพิ่มเติมจากการเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานที่ทำการทดลองเกี่ยวกับกัญชาในการรักษาโรค เช่น โรงพยาบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
๓. ลงมือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดทำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายด้วยตนเอง เช่น การทำน้ำมันนวดสมุนไพรผสมกัญชา การทำยาหม่องสมุนไพรผสมน้ำมันกัญชา การทำสบู่สมุนไพรผสมน้ำมันกัญชา
๔. ดำเนินการขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนพืชสมุนไพรวัดป่าศรีอุดม รหัสทะเบียน ๔-๓๔-๓๓-๐๒/๑-๐๐๓๓
๕. จัดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาคิดค้นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกัญชาเพื่อใช้บรรเทาและรักษาโรค โดยให้บริการเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ตำบลไผ่บุลย์ และผู้ที่มีความประสงค์เข้าร่วมศึกษา เป็นต้น

ภาพประกอบการภูมิปัญญาด้านการแพทย์ไทย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรม

เจ้าของเรื่อง นายประสิทธิ์ หาระไชย เลขที่ ๕ หมู่ที่ ๓ ตำบลไพบูลย์ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

๑. ความเชี่ยวชาญด้าน

- ๑.๑ การทำเครื่องสับมันเส้นแบบคริวเรือน
- ๑.๒ การทำเครื่องสับมันเส้นแบบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก
- ๑.๓ การปลุกมันสำปะหลังแบบใช้น้ำหยด

ขั้นตอน/วิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ระบุเป็นข้อ ๆ)

ขั้นตอนการทำ

๑. ศึกษาวิธีการทำงานแต่ละด้านโดยหาความรู้เกี่ยวกับการปลุกมันสำปะหลังโดยวิธีน้ำหยดและทำเครื่องสับมันเส้นด้วยตนเอง จากประสบการณ์ จากสื่อ เช่น หนังสือ เทคโนโลยี ภาพ สื่อจาก อินเทอร์เน็ต สื่อจากการสืบค้น
๒. การศึกษาเพิ่มเติมจากการเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานที่ทำการทดลองเกี่ยวกับเครื่องสับมัน และต่อยอดให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและมาตรฐานมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาจนเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน
๓. ลงมือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดทำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายด้วยตนเอง เช่น การทำเครื่องสับมันเส้นแบบคริวเรือน การทำเครื่องสับมันเส้นแบบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก
๔. ดำเนินการขอขึ้นทะเบียนเกี่ยวกับการทำเครื่องสับมันเส้น และจดลิขสิทธิ์เป็นที่เรียบร้อย
๕. จัดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาคิดค้นผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเครื่องสับมันเส้น โดยให้บริการเข้าร่วมศึกษาเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชน ตำบลไพบูลย์ และผู้ที่มีความประสงค์เข้าร่วมศึกษา เป็นต้น

ภาพประกอบภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา และประเพณี พิธีกรรม

๑. ประเพณีบุญข้าวจี่
๒. ประเพณีวันสงกรานต์
๓. ประเพณีบุญมหาชาติ
๔. ประเพณีวันเข้าพรรษา
๕. ประเพณีวันออกพรรษา
๖. ประเพณีบุญมหากรฐิน
๗. ประเพณีบุญข้าวประดับดิน

ประเพณีบุญข้าวจี่

ทำบุญข้าวจี่ วันเพ็ญเดือน ๓ เป็นวันมาฆบูชา รุ่งขึ้นวันแรม ๑ ค่ำก็ถวายข้าวจี่ เรียกว่าวันทำบุญ เนื่องในวันมาฆบูชานั่นเอง ข้าวจี่คือเอาข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนเอาไม้เสียบย่างไฟเหมือนไก่ย่าง เมื่อข้าวสุกเกรียมแล้วก็เอาไปซึ่งตีไว้แล้วทาแล้วย่างซ้ำอีกกลายเป็นไข่เคลือบข้าวเหนียว เสร็จแล้วถอดไม้ออกแล้วเอาน้ำอ้อยหรือน้ำตาลที่เป็นก้อนยัดใส่แทนกลายเป็นข้าวเหนียวยัดไส้ แล้วถวายพระเณรฉันตอนเช้า ส่วนมากชาวบ้านจะรีบทำแต่ เช้ามีด พอสว่างก็ลงศาลาการเปรียญ(ชาวบ้านเรียกหอแจก) นิมนต์พระเณรเจริญพระพุทธมนต์แล้วฉันเป็นทั้งงานบุญและงานรื่นเริงประจำแต่ละหมู่บ้าน เพราะได้ทำข้าวจี่ไปถวายพระหลังจากพระฉันแล้วก็เลี้ยงกันเองสนุกสนาน มีคำพังเพยอีสานว่า

"เดือนสามค้อยเจ้าหัวคอยปั้นเข้าจี่ เข้าจี่บใส่หน้าอ้อยจัวน้อยเซ็ดน้ำตา"

เดือนนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ถือกันตั้งแต่โบราณมาว่าเป็นเดือนสุขขวิญข้าว คือมีการถวายข้าวเปลือกพระและนิยมทำบุญบ้าน สวดมนต์เสร็จพิธีสงฆ์ แล้วก็สุขขวิญข้าวตามธรรมเนียมพราหมณ์ บางบ้านก็ทำเล็กน้อยพอเป็นพิธี คือเอาข้าวไปถวายสงฆ์แล้วทำพิธีตุมปากเล็กเล็กน้อยเป็นการบูชาคุณของข้าวในเล้าหรือยุ้ง

"ถึงเมื่อเดือนสามได้จึงพากันทำเข้าจี่ ไปถวายสงฆ์เจ้าเอาแท้มบุญ"

ประเพณีวันสงกรานต์

วันสงกรานต์ หรือ วันมหาสงกรานต์ เป็นวันที่ได้รับอิทธิพลมาจากเทศกาลโฮลีของประเทศอินเดีย แต่วันสงกรานต์ของไทยเปลี่ยนจากการสาดสี เป็นการสาดน้ำใส่กัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพอากาศที่ร้อนจัด ในช่วงเดือนเมษายน ของทุกปี และในอีกแง่หนึ่งยังมีความเชื่อว่าเป็นการปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกไป ทำให้นิยมเล่นสาดน้ำ และปะแป้งกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยจะไม่ถือโทษโกรธกัน

คำว่า “สงกรานต์” มาจากภาษาสันสกฤต ที่มีความหมายว่า “การเคลื่อนย้าย” โดยเชื่อว่าในวันสงกรานต์ เป็นช่วงเวลาการเคลื่อนย้ายของจักรราศี อีกนัยหนึ่งก็คือการเคลื่อนสู่ปีใหม่ ทำให้คนไทยยึดถือวันสงกรานต์เป็น “วันขึ้นปีใหม่ไทย” มาตั้งแต่สมัยโบราณ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๓ ก่อนจะปรับเปลี่ยนให้เป็นที่ไปตามแบบแผนสากลนิยม ซึ่งก็คือวันที่ ๑ มกราคมของทุกปี

เรื่องเล่า “ตำนานนางสงกรานต์”

สำหรับประวัติวันสงกรานต์ หรือกำเนิดวันสงกรานต์ มักมีเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงถึง “ตำนานนางสงกรานต์” โดยอ้างอิงตามจารึกที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามฯ ตำนานเล่าว่า มีเศรษฐีฐานะร่ำรวยคนหนึ่ง ไม่มีบุตร จึงไปบวงสรวงขอบุตรกับพระอาทิตย์ และพระจันทร์ แต่รอหลายปีก็ไม่มีบุตรสักที จนกระทั่งถึงฤดูร้อน ปีหนึ่ง เศรษฐีได้นำข้าวสารชวาน้ำ ๗ สี หุงบูชารุกขพระไทร พร้อมเครื่องถวาย และการประโคมดนตรี โดยได้ตั้งจิตอธิษฐานขอบุตร พระไทรได้ฟังก็เห็นใจ จึงไปขอบุตรกับพระอินทร์ให้เศรษฐี ต่อมาเศรษฐีได้บุตรชาย และตั้งชื่อว่า “ธรรมบาลกุมาร” ธรรมบาลกุมารเป็นคนฉลาดหลักแหลม จนมีชื่อเสียงร่ำลือไปไกล ทำให้ท้าวทิลพรหม ได้ลงมาทำทนายปัญหา โดยได้ถามปัญหากับธรรมบาลกุมาร ให้เวลา ๗ วัน หากฝ่ายใดแพ้จะต้องตัดศีรษะบูชา ท้ายที่สุดธรรมบาลกุมารสามารถตอบปัญหาได้ ท้าวทิลพรหมจึงต้องเป็นฝ่ายตัดศีรษะ แต่หากศีรษะนี้ตกลงพื้นโลก จะเกิดเพลิงไหม้โลก

ท้าวทิลพรหมจึงสั่งให้บาทพจาริกาของพระอินทร์ทั้ง ๗ นาง สลับหน้าที่หมุนเวียนทำหน้าที่อัญเชิญพระเศียร

หรือศิระชะของตนแห่รอบเขาพระสุเมรุ ปีละ ๑ ครั้ง ซึ่งตรงกับช่วงมหาสงกรานต์ โดยนางสงกรานต์ทั้ง ๗ มีชื่อดังนี้

๑. นางพุงชะเทวี
๒. นางรากษเทวี
๓. นางโคราคเทวี
๔. นางกิริณีเทวี
๕. นางมณฑาทเทวี
๖. นางกิมิทาเทวี
๗. นางมโหธรเทวี

คติความเชื่อ และเรื่องราวประวัติวันสงกรานต์ จึงเชื่อมโยงกับโหราศาสตร์การเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษายนในช่วงวันมหาสงกรานต์ โดยในแต่ละปีก็จะมีชื่อนางสงกรานต์ทั้ง ๗ สลับหมุนเวียนกันนั่นเอง

กิจกรรมในวันสงกรานต์

กิจกรรมทั่วไปในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ คนไทยนิยมเล่นน้ำ ประแป้ง รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ทำบุญ ตักบาตร สรงน้ำพระวันสงกรานต์ ใครที่อยู่ห่างไกลครอบครัว ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อฉลองวันปีใหม่ไทย รวมถึงกล่าวคำอวยพร “สุขสันต์วันสงกรานต์” และ “สวัสดีวันสงกรานต์” ให้แก่กัน

นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวสำหรับจัดงานเทศกาลสงกรานต์ ก็สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทำให้วันสงกรานต์ของไทยมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก

ประเพณีบุญมหาชาติหรือบุญพระเวส

ประเพณีบุญพระเวส หรือ บุญพระเวส เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ ชาวอีสานจะนิยมจัดขึ้นในเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) เป็นบุญประจำปีในฮีตสิบสอง ดังที่ปราชญ์อีสานได้ประพันธ์ฎญา(บทกลอน) เกี่ยวกับการทำบุญในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ไว้ว่า "ถึงเมื่อเดือนสามคือยเจ้าหัวคอยปั่นข้าวจี ตกเมื่อเดือนสี่คือยจ้าน้อยเทศน์มัทรี" แปลว่า เมื่อถึงเดือนสามพระภิกษุสามเณรจะรอชาวบ้านทำบุญข้าวจี และเมื่อถึงเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) สามเณรเทศน์กัณฑ์มัทรี ในงานบุญมหาชาติบุญพระเวสของชาวอีสานถือเป็นงานบุญสำคัญ ชาวบ้านจะจัดให้มีพิธีอย่างใหญ่โต งานบุญต่อเนื่องกัน ๒-๓ วัน

โดยมีความเชื่อสืบต่อกันมาจากเรื่อง พระมาลัยสูตรว่า "พระมาลัยได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุกษัตริย์แก้วจุฬามณีในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พบพระศรีอริยเมตไตรย องค์พระศรีอริยเมตไตรยได้ดำรัสสั่งกับพระมาลัยว่า ถ้ามนุษย์อยากพบพระองค์ จงอย่าได้ทำบาปหนัก ได้แก่ ฆ่าบิดามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้า และยุยงให้พระสงฆ์แตกกัน อนึ่งให้ฟังเทศน์เรื่องราวมหาเวสสันดรชาดกให้จบในวันเดียวกัน ฟังแล้วให้นำไปประพฤติปฏิบัติ จะได้รับอานิสงส์มาก และจะได้พบพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อพระมาลัยกลับมาถึงโลกมนุษย์ จึงได้บอกเรื่องราวให้มนุษย์ทราบ ด้วยเหตุนี้ชาวอีสานผู้ปรารถนาจะพบศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย จึงได้ร่วมกันทำบุญพระเวสสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยวันแรก เป็นวันเตรียมชาวบ้านจะออกมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ภายในวัด ทำความสะอาด ตกแต่งประดับศาลาโรงธรรมประกอบด้วยต้นกล้วย ต้นอ้อย และดอกไม้ตามฤดูกาลของภาคอีสานโดยนำมาร้อยให้สวยงาม เช่น ดอกทองกวาว ดอกสะแบง ดอกพระยอม ดอกดอกปีป ฯลฯ ส่วนผู้สูงอายุจะเตรียมทำหมากพันคำ เมียงพันคำ รูปเทียนอย่างละพัน และข้าวตอกดอกไม้เพื่อใช้สำหรับเป็นเครื่องบูชาคาถาพัน รอบศาลาโรงธรรมจะมีธงพระเวสปักไว้ ๘ ทิศ ตามต้นเสามีชั้นกะย่องที่สานด้วยไม้ไผ่ผูกติดไว้เพื่อใช้ใส่ข้าวพันก้อน และตั้งหอพระอุทิศที่ด้านทิศตะวันออกของศาลา ป้องคุ้มครองมิให้เกิดเหตุเภทภัยอันตรายทั้งปวง ข้างธรรมมาสน์ที่ใช้แสดงธรรมจะมีดาบ ปืนติดไว้ และอ่างน้ำ ๔ ใบ ที่จำลองขึ้นเป็นสระน้ำ มีจอก แหวน (สำหรับ) ต้นบัว ดอกบัว ผักตบอยู่ในอ่างด้วย หน้าธรรมมาสน์จะตั้งหม้อน้ำมนต์ และเครื่องบูชาต่างๆ ไว้สำหรับเจ้าภาพมาจุดธูปเทียนบูชาตามกัณฑ์เทศน์ของตนเอง การจัดตกแต่งศาลาโรงธรรมชาวอีสานจะนิยมทำคล้ายๆกัน อาจจะแตกต่างกันบ้างตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น และจัดให้เสร็จเรียบร้อยก่อนถึงวันงาน ส่วน ในวันที่สองเป็นวันโสม (วันรวม) เป็นวันเฉลิมฉลองพระเวสสันดร ชาวบ้านรวมทั้งพระภิกษุสงฆ์จากหมู่บ้านใกล้เคียงจะมาพร้อมพิธี มีทั้งการจัดขบวนแห่เครื่องไทยทาน ฟังเทศน์และแห่พระเวสสันดร โดยการแห่ผ้าพระเวส (ผ้าผืนยาวเขียนภาพเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระเวสสันดรตั้งแต่ต้นจนจบ) ซึ่งสมมติเป็นการแห่พระเวสสันดร

เข้าสู่เมือง เมื่อถึงเวลาค่ำจะมีเทศน์เรื่องพระมาลัยซึ่ง ในเรื่องพระมาลัยนี้จะแสดงให้เห็นถึงที่มาของประเพณีบุญ
 ฆะเหวด และวันที่สามเป็นงานบุญพิธี เป็นวันที่มีเทศน์เรื่องราวของพระเวสสันดร ที่บำเพ็ญทานบารมีที่กล่าวไว้
 ในบทสวดในการเทศน์มหาชาติทั้ง ๑๓ กัณฑ์

สำหรับการเทศน์มหาชาติซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในงานบุญฆะเหวด เมื่อจะเริ่มพิธีเทศน์มหาชาติจะต้องมี
 การอ่านสังกาดก่อน โดยพระจะต้องเป็นผู้อ่าน เพื่อเป็นการบอกเล่าความเป็นมาของพุทธศาสนาโดยย่อตั้งแต่ต้น
 จนปัจจุบัน และยังเป็นการบอกศักราชและพยากรณ์พุทธศาสนาในอนาคตด้วย เมื่อการอ่านสังกาดเสร็จแล้วจะมี
 การเทศน์คาถาพัน คือการเทศน์ตามหนังสือผูกของชาวอีสาน จากนั้นเป็นการเทศน์มาลัยหมื่นมาลัยแสนต่อเพื่อ
 เป็นการทำความเรื่องที่มาของเทศน์มหาชาติ ที่เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาว่า เมื่อพระมาลัยได้ไปพบพระศรีอริย
 เมตไตรย บนสวรรค์และได้นำความมาบอกมนุษย์ ถึงการที่มนุษย์จะไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริย
 เมตไตรย นั้น จะต้องรักษาตนให้อยู่ในศีลในธรรมและจะต้องฟังเรื่องราวของพระเวสสันดร เมื่อเทศน์มาลัยหมื่น
 มาลัยแสนจบแล้วจึงเริ่มเทศน์มหาชาติ

ในการเทศน์มหาชาติ ทั้ง ๑๓ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์จะมีความยาวไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่อยู่ในตอน
 นั้น และขึ้นอยู่กับผู้เทศน์ด้วย เพราะต้องใช้พระสงฆ์หลายรูป เนื่องจากการเทศน์มหาชาตินั้นยาวนานมาก
 พระสงฆ์ที่เทศน์แต่ละรูปก็มีความชำนาญในกัณฑ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเนื้อหาเนื้อเรื่องเช่น กัณฑ์ ชุขกนิม
 เทศน์ให้สนุกจึงมักให้พระสงฆ์ที่ยังหนุ่มมีน้ำเสียงชัดเจนเทศน์ ส่วนในกัณฑ์มัทรีนิมเทศน์ให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์
 คล้อยตามด้วยเสียงสวด จึงมักให้พระสงฆ์ที่มีน้ำเสียงช้าเนิบนาบเป็นผู้เทศน์เป็นต้น ครั้นใกล้รุ่งสางก็เทศน์จบ
 กัณฑ์สุดท้ายคือ กัณฑ์ นครกัณฑ์พอดิ เมื่อเทศน์มหาชาติจบครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์แล้ว นิยมนิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ที่มี
 อาวุโสในพื้นที่มาเทศน์สรุปความในการจัดงานบุญฆะเหวดอีกครั้ง เรียกว่า เทศน์ฉลอง หลังจากนั้นก็ทำพิธีเชิญ
 พระอุปคุตกลับ เป็นอันเสร็จพิธีทำบุญฆะเหวดและการเทศน์มหาชาติ ในบางพื้นที่จะมีการจัดพิธีทำบุญตักบาตร
 ในตอนเช้าอีกครั้งหนึ่งด้วย

ประเพณีวันเข้าพรรษา

เทศกาลเข้าพรรษา ถือเป็นเทศกาลทางศาสนาพุทธที่สำคัญเทศกาลหนึ่งในประเทศไทย มีระยะเวลาประมาณ ๓ เดือนในช่วงฤดูฝน ซึ่งพุทธศาสนิกชนไทยนับแต่พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภกและประชาชนทั่วไปได้สืบทอดประเพณีการทำบุญในวันเข้าพรรษามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังหลักฐานในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หรือ ศิลาจารึกหลักที่ ๑ (ด้านที่ ๒) ความว่า "... คนในเมืองสุโขทัยนี้ มักทาน มักทรงศีล มั่นไอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยบ่าวท่วยนาง ลูกเจ้าลูกขุน ทั้งสิ้นทั้งหลายทั้งผู้ชาย ผู้หญิง ผูกท่วยมีศรัทธาในพระพุทศศาสน ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน..." ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ประเพณีในเทศกาลเข้าพรรษายังถูกกล่าวถึงในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง พระราชพิธีสิบสองเดือน อาทิ การทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในเทศกาลเข้าพรรษา การพระราชกุศลทรงหล่อเทียนพรรษา การพระราชกุศลฉลองเทียนพรรษา การเสด็จพระราชดำเนินถวายพุ่ม ซึ่งได้ถือปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้จะขอยกตัวอย่างประเพณีที่เกี่ยวข้องในเทศกาลเข้าพรรษาที่ปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุโดยสังเขป ดังนี้

การพระราชกุศลทรงหล่อเทียนพรรษา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้บอกบุญ นำสีผึ้งมาช่วยหล่อ โดยสำนักพระราชวังจะแจ้งให้พระบรมวงศานุวงศ์ องคมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ส่งสีผึ้งมาร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลหล่อเทียนพรรษาได้ ดังปรากฏเอกสารจดหมายเหตุที่สำคัญพระราชวังมีหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงวัฒนธรรม เรื่องการพระราชกุศลหล่อเทียนพรรษา ๒๕๐๐

เจ้าพนักงานพระราชพิธีจะอัญเชิญเทียนพรรษาที่หล่อและตกแต่งลวดลายแล้วถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเจิมและทรงพระสุหร่าย แล้วอัญเชิญเทียนพรรษาสำหรับทรงพระราชอุทิศพระราชทานไปจุดบูชาพระรัตนตรัยและพระพุทศเจดีย์สถานตามพระอารามหลวงสำคัญในกรุงเทพมหานคร และในจังหวัดต่าง ๆ เนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา

การพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันเข้าพรรษา ในช่วงก่อนพุทธศักราช ๒๕๐๑ เรียกเพียงการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันเข้าพรรษา แต่หลังจากที่ทางคณะสงฆ์มีการกำหนดให้เพิ่มวันอาสาฬหบูชาเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๑ สำนักพระราชวังจึงได้กำหนดเพิ่มการบำเพ็ญพระราชกุศลในวันอาสาฬหบูชาเพิ่มเติมขึ้นมาด้วยอีกวันหนึ่ง เรียกว่า พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เนื่องในวันอาสาฬหบูชาและเทศกาลเข้าพรรษา

พระมหากษัตริย์จะเสด็จไปในการพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันเข้าพรรษา บางครั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จแทนพระองค์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ทรงจุดเทียนพรรษา จุดเทียนเครื่องนมัสการและทรงถวายฟุ่มเทียนเครื่องบูชาแก่พระพุทธรูปปฏิมาและพระราชาคณะ รวมทั้งการพระราชทานภัตตาหารแก่พระสงฆ์ ซึ่งรับอาราธนามารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง จำนวน ๑๕๐ รูป ในวันเข้าพรรษาทุกปี เป็นการแสดงถึงพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภกมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พุทธศาสนิกชนทั่วไปนั้น ในเทศกาลเข้าพรรษาถือเป็นโอกาสที่จะได้ทำบุญ ตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา ที่พิเศษจากวันสำคัญอื่น ๆ คือ ร่วมกันหล่อเทียนพรรษา จัดชบวนแห่เทียนพรรษา ถวายเทียนเข้าพรรษา หรือหลอดไฟ จุดบูชาตามอาราม และเพื่อให้พระภิกษุ สามเณรนำไปจุดอ่านคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในระหว่างจำพรรษา เป็นกุศลทานอย่างหนึ่งในการให้ทานด้วยแสงสว่าง และถวายผ้าอาบน้ำฝน (ผ้าวัสสิกสาฎก) พร้อมด้วยจตุปัจจัยถวายแด่พระภิกษุ สามเณร และรักษาอุโบสถศีล อธิษฐานตั้งใจทำความดี หรืองดเว้นอบายมุขต่าง ๆ ตามกำลังศรัทธาและความสามารถของตน อาทิ งดเสพสุรา งดฆ่าสัตว์ ตลอดจนพรชากาล

ประเพณีวันออกพรรษา

วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี นับเป็นอีกหนึ่งวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษาในช่วงฤดูฝนครบไตรมาส (สามเดือน) ของพระภิกษุสงฆ์ตามพระพุทธบัญญัติ วันออกพรรษา ภาษาอังกฤษ อาจใช้คำว่า End of Buddhist Lent Day มีความเชื่อว่าวันออกพรรษาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากการจำพรรษาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นอกจากนี้ วันออกพรรษามีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วันมหาปวารณา" คำว่า "ปวารณา" แปลว่า "อนุญาต" หรือ "ยอมให้" กล่าวคือเป็นวันที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ในทุกระดับชั้นที่ได้จำพรรษาพร้อมกันมาตลอด ๓ เดือนสามารถกล่าวกล่าวตักเตือน ซึ่งข้อบกพร่องของกันและกันได้ โดยอยู่บนหลักของความเมตตา ความปรารถนาดี และความเสมอภาค หลังจากการทำพิธีออกพรรษาแล้วพระภิกษุสงฆ์สามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ตามปกติ และสามารถค้างแรมในสถานที่ต่าง ๆ ที่ไปแสดงเทศนาได้โดยที่ไม่ถือว่าผิดพระพุทธบัญญัติ

วันออกพรรษามีความสำคัญ

วันออกพรรษาเป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พุทธศาสนิกชนจึงเตรียมอาหารเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์หลังวันออกพรรษาหนึ่งวัน (วันเทโว) ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ และพระภิกษุสงฆ์จัดพิธีกรรม "มหาปวารณา" ให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันได้หากพบเห็นข้อบกพร่องระหว่างจำพรรษาอยู่ด้วยกัน รวมถึงเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยระหว่างพระภิกษุสงฆ์ พระผู้ใหญ่ กล่าวตักเตือนพระผู้น้อย ขณะที่พระผู้น้อยก็ได้รับโอกาสให้กล่าวเสนอแนะแก่พระผู้ใหญ่ที่อาวุโสกว่าได้เช่นกัน เพื่อจะได้ระมัดระวัง ไม่ประมาท ให้อยู่ในกรอบของพระวินัย

การที่พระสงฆ์กล่าวปวารณา (ยอมให้ว่ากล่าวตักเตือน) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา เนื่องจากการช่วยเฝ้าระวังข้อประพฤติปฏิบัติที่อาจไม่เหมาะสมของพระรูปหนึ่ง ก่อนที่จะลุกลามก่อความเสื่อมเสียถึงพระพุทธศาสนาโดยรวม จึงกล่าวได้ว่าเป็นการใช้แนวทางกันไว้ก่อนดีกว่าต้องมาแก้ไขในภายหลัง โดยเฉพาะเมื่อบางครั้งเราอาจมองไม่เห็นความผิดพลาดของตนเอง เพราะฉะนั้น พระท่านจึงใช้วิธีการกล่าวปวารณาตัดไว้เพื่อท่านรูปอื่นได้เห็นหรือแม้แต่ได้ยินได้ฟัง เรื่องดีไม่ดีไม่ถามอะไรก็ตามให้กล่าวแนะนำตักเตือนได้โดยไม่ต้องเกรงใจกันทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยด้วยเจตนาดีต่อกัน

กิจกรรมวันออกพรรษา

กิจกรรมวันออกพรรษาแบ่งออกเป็นฝั่งภิกษุสงฆ์และฆราวาสหรือพุทธศาสนิกชนทั่วไป ฝ่ายพระภิกษุสงฆ์จะจัดพิธีกรรม "มหาปวารณา" เพื่อให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันได้ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นฝ่ายพุทธศาสนิกชนนั้นสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ในวันออกพรรษา เช่น การทำบุญตักบาตร ฟังพระธรรมเทศนา รักษาศีล ถวายสังฆทาน ถวายภัตตาหาร หรือจัดดอกไม้ รูป เทียน ไปบูชาที่วัด

ประเพณีบุญมหากฐิน

กฐิน (บาลี: กฐิน) เป็นศัพทในพระวินัยปิฎกเถรวาท เป็นชื่อเรียกผ้าไตรจีวรที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาครบ ๓ เดือนแล้ว สามารถรับมานุ่งห่มได้ โดยคำว่า การทอดกฐินหรือการกรานกฐิน จัดเป็นสิ่งกรรมประเภทหนึ่งตามพระวินัยบัญญัติเถรวาทที่มีกำหนดเวลา คือพระสงฆ์สามารถกระทำสังฆกรรมนี้ได้นับแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ และอนุเคราะห์ภิกษุผู้ทรงคุณที่มีจีวรชำรุด ดังนั้นกฐินจึงจัดเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังฆกรรมของพระสงฆ์โดยจำเพาะ ซึ่งนอกจากในพระวินัยฝ่ายเถรวาทแล้ว กฐินยังมีในฝ่ายมหายานบางนิกายอีกด้วย แต่จะมีข้อกำหนดแตกต่างจากพระวินัยเถรวาท อุปโลกน์

กฐิน หมายถึง การที่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเสนอขึ้นในที่ประชุมสงฆ์ถามความเห็นชอบว่าควรมีการกรานกฐินหรือไม่ เมื่อเห็นชอบร่วมกันแล้วจึงหารือกันต่อไปว่าผ้าที่ทำสำเร็จแล้วควรถวายแก่ภิกษุรูปใด การปรึกษาหารือการเสนอความเห็นเช่นนี้เรียกว่า อปโลกน์ (อ่านว่าอะ-ปะ-โหลก) เมื่ออปโลกน์เสร็จแล้วจึงต้องสวดประกาศเป็นการสงฆ์จึงนับเป็นสังฆกรรม

พิธีกรานกฐิน กรานกฐินเป็นพิธีฝ่ายภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ คือภิกษุผู้ได้รับมอบผ้ากฐินนั้นนำผ้ากฐินไปทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งเย็บ ย้อมแห้ง เรียบร้อยดีแล้ว เคาะระฆัง ประชุมกันในโรงพระอุโบสถ ภิกษุผู้รับผ้ากฐิน ถอนผ้าเก่าอธิษฐานผ้าใหม่ที่ตนได้รับนั้นเข้าชุดเป็นไตรจีวร เสร็จแล้วภิกษุรูปหนึ่งขึ้นสู่ธรรมาสน์แสดงพระธรรมเทศนากล่าวถึงเรื่องประวัติกฐิน

ประเพณีการทอดกฐินของพุทธศาสนิกชนไทยมีมาช้านาน โดยมีทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ โดยการถวายผ้าพระกฐินของพระมหากษัตริย์จัดเป็นพระราชพิธีที่สำคัญประจำปี ในปัจจุบันถวายผ้ากฐินในแง่การสนับสนุนผ้าไตรจีวรเพื่อใช้ในสังฆกรรมสำคัญของคณะสงฆ์ได้ถูกลดความสำคัญลงไป แต่กลับให้ความสำคัญกับบริวารของกฐินแทน เช่น เงิน หรือวัตถุสิ่งของ เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาถาวรวัตถุและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งจัดเป็นสิ่งมหานอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน การได้มาของผ้าไตรจีวรอันจะนำมากรานกฐินตามพระวินัยบัญญัติของเถรวาทนี้ พระพุทธองค์ไม่ทรงห้ามการรับผ้าจากผู้ศรัทธาเพื่อนำมากรานกฐิน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดทานพิธีการถวายผ้ากฐิน หรือการทอดกฐินของพุทธศาสนิกชนขึ้น และการถวายผ้ากฐินนั้นจัดเป็นสิ่งมหาน คือ ถวายแก่คณะสงฆ์โดยไม่เจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เพื่อให้คณะสงฆ์นำผ้าไปอปโลกน์ ยกให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งตามที่คณะสงฆ์ลงมติ (ญัตติทุติยกรรมวาจา) และกาลทานที่มีกำหนดเขตเวลาถวายแน่นอน คณะสงฆ์วัดหนึ่ง ๆ สามารถรับได้ครั้งเดียวในรอบปี มีกำหนดระยะเวลาถวายเพียง ๑ เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ระยะเวลานี้เรียกว่า กฐินกาล คือ ระยะเวลา

ทอดกฐิน หรือ เทศกาลทอดกฐิน ซึ่งเป็นทานที่ถวายได้ภายในเวลาที่มีพระพุทธานุญาตกำหนด จึงมีอานิสงส์เป็นพิเศษในการทอดกฐิน ทำให้ประเพณีการทอดกฐินเป็นบุญประเพณีนิยมที่สำคัญของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

อานิสงส์ของการทำบุญทอดกฐิน

๑. ทำให้เป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์สินมาก และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานได้โดยง่าย
๒. ทำให้เป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง บริสุทธิ์และผ่องใสอยู่เสมอ
๓. ทำให้เป็นผู้มีจิตใจตั้งมั่น เป็นสมาธิและเข้าถึงธรรมได้โดยง่าย
๔. ได้ชื่อว่าเป็นผู้สามารถใช้ทรัพย์สมบัติให้เกิดเป็นบุญกุศลติดตัวไปในภพเบื้องหน้าได้อย่างเต็มที่
๕. ทำให้เป็นคนรูปงาม ผิวพรรณงาม เป็นที่รักของคนทั่วไป
๖. ทำให้เป็นผู้มีชื่อเสียง เกียรติคุณ นายกองสรรเสริญ เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาน่าเคารพนับถือ

ทั้งนี้ยังเป็นการสงเคราะห์พระภิกษุที่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสให้ได้รับอานิสงส์ตามพุทธบัญญัติ เป็นการเทิดทูนพระพุทธบัญญัติเรื่องกฐินให้คงอยู่สืบไป นับได้ว่าบูชาพระพุทธานุภาพด้วยการปฏิบัติบูชาส่วนหนึ่ง และเป็นการสืบต่อประเพณีกฐินทาน มิให้เสื่อมสลายไปจากวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างพลังสามัคคีขึ้นในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

ประเพณีบุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดิน หรือบุญ(ห่อข้าว)น้อย)ประเพณีบุญเดือนเก้าของชาวอีสาน

ประวัติบุญข้าวประดับดิน

บุญเดือนเก้า ประเพณีภาคอีสาน ที่จัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว และสัตว์นรกหรือเปรต ประเพณีบุญข้าวประดับดิน บุญเดือนเก้า เป็นอีกหนึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาในภาคอีสาน โดยบุญข้าวประดับดิน เป็นงานประเพณีที่ถูกจัดขึ้นในวันแรม ๑๔ ค่ำ เดือนเก้า ของทุก ๆ ปี

ทั้งนี้ในการทำบุญข้าวประดับดินนั้น ชาวบ้านจะนำข้าวปลา อาหาร คาวหวาน ผลไม้ หมาก พลู บุหรี่ มาห่อด้วยใบตอง และทำเป็นห่อเล็ก ๆ ก่อนจะนำไปวางตามโคนต้นไม้ใหญ่หรือตามพื้นดินบริเวณรอบ ๆ เจดีย์ หรือโบสถ์ โดยการทำบุญข้าวประดับดินนี้ ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว รวมถึงอุทิศส่วนกุศลให้กับสัตว์นรก หรือเปรต

นอกจากนี้ บุญข้าวประดับดิน ยังถือว่าเป็นการให้ทานแก่ผู้ยากไร้ รวมทั้งสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ ที่ต้องหิวอดมื้อกินมื้อมาตลอดทั้งปีอีกด้วย เพราะการที่ตั้งอาหารไว้ที่พื้นทำให้สัตว์เหล่านั้นสามารถเข้ามากินอาหารได้อย่างเต็มที่

ความเป็นมาบุญข้าวประดับดิน

การทำบุญข้าวประดับดินนี้ เกิดจากความเชื่อตามนิทานธรรมบทว่า ญาติของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ยกยอก เงินวัดไปเป็นของตนเอง ครั้นตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรตในนรก และเมื่อพระเจ้าพิมพิสารถวายทาน แต่พระพุทธเจ้าแล้วมิได้อุทิศให้ญาติที่ตาย กลางคืนพวกญาติที่ตายมาแสดงตัวเปล่งเสียงน่ากลัวให้ปรากฏใกล้พระราชนิเวศน์ รุ่งเช้าได้เสด็จไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทูลเหตุให้ทราบ พระเจ้าพิมพิสารจึงถวายทานอีก แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ ญาติที่ตายไปจึงได้รับส่วนกุศล ดังนั้น การทำบุญข้าวประดับดิน คือการทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ญาติผู้ตายแล้ว ถือเป็นประเพณีที่ต้องทำเป็นประจำทุกปี

พิธีกรรมบุญข้าวประดับดิน มีดังนี้

วันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๙ ชาวบ้านจะเตรียมข้าวต้ม ขนม อาหารคาวหวาน หมาก พลู และบุหรี่ไว้ ๔ ส่วน ส่วนหนึ่งเลี้ยงดูกันภายในครอบครัว ส่วนที่สองแจกให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่สามอุทิศให้ญาติที่ตายไปแล้ว และส่วนที่สี่นำไปถวายพระสงฆ์ ในส่วนที่สาม ญาติโยมจะห่อข้าว)น้อย ซึ่งมียวิธีการห่อคือ ใช้ใบตองห่อขนาดเท่าฝ่ามือ ส่วนความยาวนั้นให้ยาวสุดซีกของใบตอง

วันแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๙ ชาวบ้านจะไปวัดตั้งแต่เวลาตี ๔ เพื่อนำสิ่งของที่เตรียมไว้จัดใส่กระทง หรือเย็บเป็นห่อเหมือนข้าวสากไปวางอุทิศส่วนกุศลตามที่ต่างๆ ซึ่งการวางแบบนี้เรียกว่า การวางห่อข้าวน้อย แต่หากเป็นการนำไปวางในวัด จะเรียกว่า การยาย (วางเป็นระยะๆ) ห่อข้าวน้อย ซึ่งเวลานำไปวางจะพากันไปทำอย่างเงียบๆ ไม่มีการตีฆ้อง ตีกลองแต่อย่างใด หลังจากวางเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะกลับบ้านเพื่อเตรียมอาหารทำบุญที่วัดอีกทีหนึ่งในตอนเช้า เมื่อพระสงฆ์ฉันเช้าเสร็จก็จะเทศน์ฉลองบุญข้าวประดับดิน ต่อจากนั้น ชาวบ้านจะนำปัจจัยไทยทานถวายแด่พระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ให้พรเสร็จ ชาวบ้านที่มาทำบุญก็จะกรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วทุก ๆ คน

สำหรับอาหารคาวหวานที่ใส่ห่อในการทำบุญข้าวประดับดิน อาจมีดังนี้

ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วปั้นเป็นก้อนเล็กๆ ขนาดเท่าหัวแม่มือ ๑ ก้อน เนื่อปลา เนื้อไก่ หมู และใส่ลงไปเล็กน้อย ถือว่าเป็นอาหารคาว กล้วย น้อยหน้า ฝรั่ง มะละกอ มันแกว อ้อย มะละกอสุก หรือขนมหวานอื่น ๆ ลงไป (ถือเป็นอาหารหวาน) หมากหนึ่งคำ บุหรี่หนึ่งมวน เมียงหนึ่งคำ

แผนที่เส้นทางภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลไผ่บุลย์
อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี

N

กล้วยหอมฉาบหลากหลายรส

ข้าวเกรียบรากบัว

การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
และน้ำหมักชีวภาพ

การทำน้ำมันพืชมุนไพรผสม
กัลปชาและยาหม่องสมุนไพร

การทำเครื่องสับมันเส้น

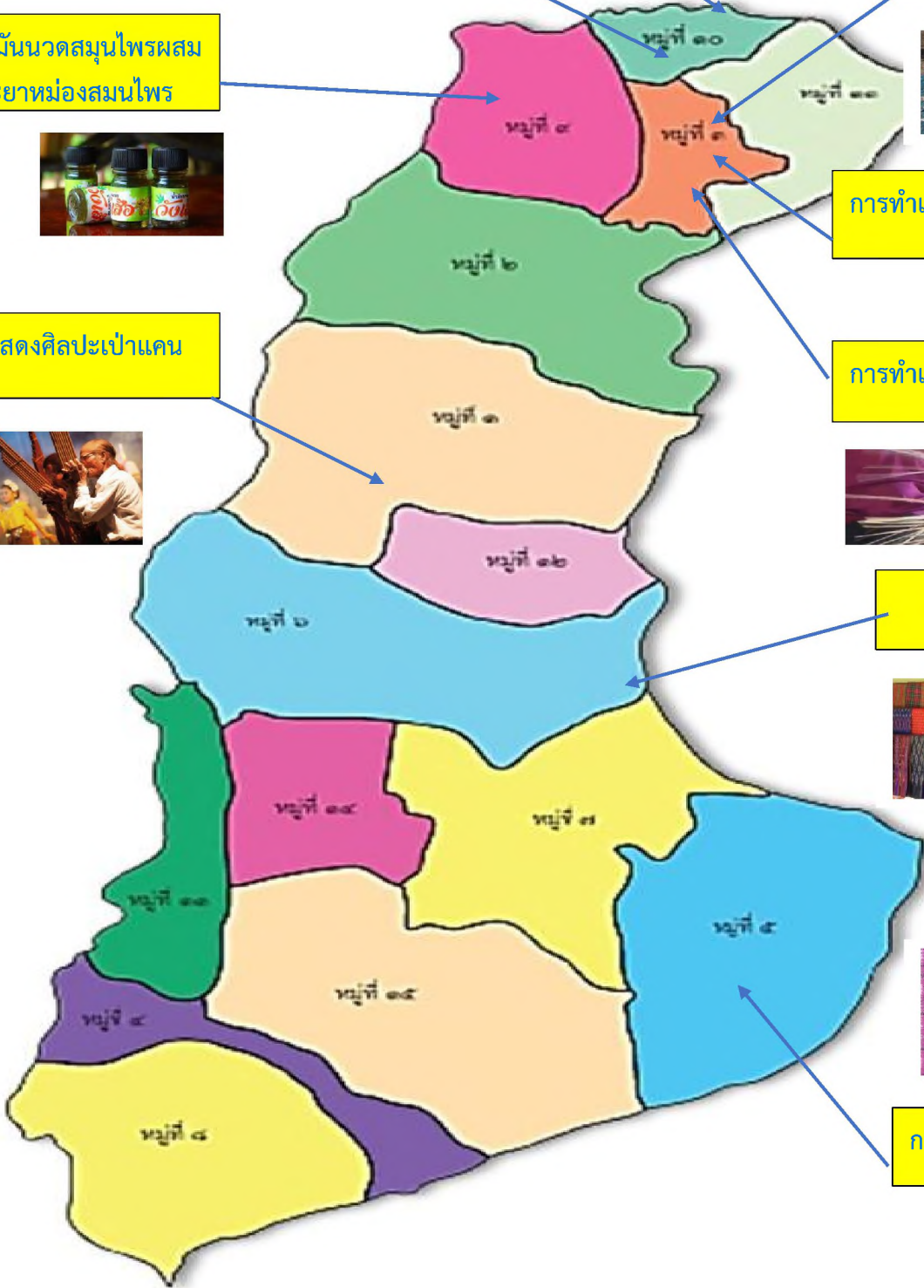
การทำเครื่องจักรสาน

การแสดงศิลปะเป่าแคน

การทอผ้าไหม

การทอผ้ากาบบัว

